

Het verhaal van

Het Fractiehuis

Tongerlohuys/Historisch Informatiepunt Roosendaal

Roosendaal

Een geschiedenis van Bloemenmarkt 12 te Roosendaal

1810

Aan de Bloemenmarkt 12 te Roosendaal staat naast de voormalige Nederlands Hervormde Kerk uit 1810 nog een rijksmonument met een rijke historie. Kenmerkend voor dit pand is de aanduiding van het oude wijknummer, dat uitgehouwen in steen boven de voordeur te vinden is.

1898

1898 Dat wijknummer is nog een overblijfsel uit de tijd voor 1898 toen er in Roosendaal geen officiële straatnamen waren vastgesteld maar dat er gewerkt werd met een bepaalde wijkindeling. Die wijkindeling was overigens weer de opvolger van een nog ouder systeem, namelijk dat van de huisnamen. In het gebouw dat momenteel als fractiehuis in gebruik is, is nog een aantal karakteristieke elementen in het interieur bewaard gebleven; de fraaie zeventiende-eeuwse schouw is overigens later hier herplaatst. In de loop der eeuwen heeft het gebouw vele verschillende functies gekend, die in deze brochure worden beschreven.

Huis de Croone op de Paardenmarkt

1572

Gelegen aan 'het historisch lint' van Roosendaal mag het geen verbazing wekken dat al eeuwenlang sprake is van bewoning op de plaats van Bloemenmarkt 12. In de zestiende en zeventiende eeuw staat deze plaats bekend als de Paardenmarkt. Dit is dan de plaats waar Roosendaal gebruik maakte van het voorrecht om een paardenmarkt te organiseren, een recht dat voor het eerst verleend wordt door koning Philips II in 1572. Overigens omvat de Paardenmarkt ook de huizen tegenover de kerk op de Markt, de huidige huisnummers 4-10. Later in de achttiende eeuw staat de plaats bekend als de Varkensmarkt.

1921

Deze naam blijft nog gehandhaafd bij de eerste officiële vaststelling van straatnamen door de gemeenteraad van Roosendaal en Nispen op 19 november 1898, maar moest in 1921 wijken voor de meer welriekende naam Bloemenmarkt. Ten aanzien van de locatie valt verder nog op te merken dat in de vermeldingen van oude belendingen telkens sprake is

Fractiehuis aan de Bloemenmarkt 12, 1993
(foto J.A.J.C. Verpaalen, collectie West-Brabants Archief)

dat het pand in het zuiden door het kerkhof wordt begrensd. Het huis lag immers dicht bij de kerk en zoals vroeger gebruikelijk, omringt het kerkhof de kerk. Tussen kerkhof en huis ligt nog de loop bekend als de Paardenloop, die in ongeveer 1930 gerioleerd wordt. In de buurt staat ook een school van het dorp Roosendaal. In een vermelding uit 1724 is sprake van 'zuijden's heeren waterloop ende het kerckhoff metten hof vande Vrijheitsschoole'.

Eerste eigenaren

Een eerste vermelding van het huis staat in het zogeheten schotboek, een register met gegevens over de belasting op onroerend goed, dat in ongeveer 1650 opgemaakt is maar dat zowel gegevens van oudere als van jongere datum bevat. Daarin is sprake van: 'Jan Heestermans uijt Marinus Cornelissen kinderen, gecomen van mr. Cornelis Noris den hujs ende erve genaemt de Croone'. Dat wil zeggen dat in ongeveer 1650 Jan Heestermans eigenaar van het pand is en dat hij het heeft verkregen van de kinderen van Marinus Cornelissen. Die hebben het op hun beurt verworven van mr. Cornelis Noris. Die laatste naam, Cornelis Willemsen Noris alias Banck wordt ook genoemd in het vestboek (register van eigendomsoverdrachten) tussen 1564 en 1572.

Van Jan Geertse Heestermans is bekend dat hij waarschijnlijk in 1635 gedoopt is, in 1655 huwt, tussen 1656 en 1663 minstens zes kinderen krijgt en dat hij in 1668 begraven is. In een akte van overdracht uit 1664 van het naastgelegen pand, nu nummer 10, wordt gesproken over het huis en de brouwerij van Jan Heestermans. Zijn weduwe Adriana Schijven hertrouwt in 1678 met de notaris en procureur Niclaes Wissems. Niet alleen de eigenaren uit het einde van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw zijn hiermee bekend, maar ook de naam van het huis (en brouwerij): de Kroon. Die naam straalt een zekere voor- naamheid uit die wellicht ook moet afstralen op de eigenaar. Hoe het huis er in die tijd uitzag is niet bekend, wel bestaat het pand indertijd uit twee gebouwen. In de bronnen wordt gesproken over het huis de Croone of de Groote Croone en de 'nieuwe timmeringe daar nevens aene genaemt de Klijne Kroon'. De waarde van de panden wordt in 1724 getaxeerd, de Grote Kroon is vierhonderd gulden waard, de Kleine Kroon 250 gulden.

1930

1650

1572

1664

1724

Vererving tot 1813

1650

Opvallend is dat het huis nooit verkocht is in de periode tussen 1650 en 1813, maar dat de eigendom iedere keer door vererving overgaat. De al genoemde Adriana Schijven krijgt weliswaar zes kinderen, maar ze moet die allemaal overleefd hebben, net als ze allebei haar echtgenoten overleefde. In haar testament, gepasseerd voor notaris Govaert van Broeckhuijsen te Wouw op 1 juni 1701 en geregistreerd te Roosendaal op 19 februari 1704, benoemt ze daarom tot haar erfgenamen de kinderen van haar halfzuster Adriaantje Braet, die gehuwd is met Cornelis Gijsen van Beeck. Bij een deling van 9 augustus 1710 verkrijgt uiteindelijk één van die kinderen, Elisabeth Cornelissen van Beeck, de huizen, waar ze zelf niet in woonde.

1704

1727

Elisabeth woont namelijk in Hoogstraten, waar haar zuster Janneken op het begijnhof verblijft. In haar testament benoemt Elisabeth op haar beurt tot erfgenamen de kinderen van haar andere zuster Maria Cornelissen van Beeck, die gehuwd is met Joannes Janssen Maas. Bij de nieuwe deling op 3 november 1727 wordt Cornelis Janssen Maas eigenaar. Vervolgens vererft de eigendom eerst aan zijn weduwe Geertruij Wijnen (begraven in 1785) en later aan de kinderen Maria en Jan. Ten slotte laat Jan de huizen na aan zijn enige zoon, Cornelis Janssen Maas (1755-1827).

1827

Familie Laane bij Huize Ruytershove, c. 1910 (fotograaf onbekend, collectie West-Brabants Archief)

Oliemolen

Cornelis Maas is onderwijzer en verkoopt op 10 september 1813 de huizen aan koopman Guilielmus van Ommeren. In de Franstalige notarisakte wordt het goed omschreven als: 'une maison, grange, fonds et dépendances site et situés à Roosendael section B no. 7 tenant de cevant à l' église reformée, du midi au cimetièrre, du couchant au sieur Godefroy Raaymakers et du nord à la rue'. (vertaling: een huis, schuur, gronden en afhankelijkheden staande en gelegen te Roosendaal sectie B nummer 7 grenzende in het oosten aan de Hervormde Kerk, in het zuiden aan het kerkhof, in het westen aan de heer Godfried Raaymakers en in het noorden aan de straat). Van Ommeren betaalt 2.060 francs en hij is waarschijnlijk degene die achter het huis een oliemolen opricht. In een dergelijke olieslagerij wordt uit zaden van koolzaad olie geperst. Filtering door wollen doeken brengt dan spijsolie op. Vlaszaad levert lijnolie op, die onder andere gebruikt kan worden als basis voor verf. Voor het eerst duikt ook het wijk- en huisnummer B7 op dat op het huidige pand nog altijd te zien is.

Inwijding Bloemenmarkt 12 als Eucharistisch Kruistocht-huis, 31 mei 1931 (foto graaf onbekend, collectie West-Brabants Archief)

1813

1839

Guiliemus van Ommeren is met zijn gezin bewoner van het pand tot aan zijn overlijden in 1839. Daarna neemt zijn weduwe Anna Maria Jongenelen de zaak over. Zij overlijdt in 1871 op 83-jarige leeftijd.

1876

Enkele jaren later, in 1876, verdwijnt de olieslagerij en wordt het pand verbouwd. Bij die gelegenheid komt achter een koetshuis tot stand, dat ook nog altijd aanwezig is. De nieuwe eigenares, dochter Jacoba Aloïjsia Maria van Ommeren, gehuwd met de suikerraffineerder J.J. de Wijnndt, staat geboekt als grondeigenares of rentenierster en verbleef lange periodes in Antwerpen.

Bankiers, catechisten en notarissen

1896

Op 11 september 1896 verkoopt J.A.M. van Ommeren, weduwe van J.J. de Wijnndt aan Willem Laane voor notaris Van Mens voor 19.000 gulden 'eene huizing met tuin, koetshuis, stalling en erf'. Vervolgens verhuist de laatste telg van het geslacht Van Ommeren die het pand bewoonde naar Antwerpen. In het vrijgekomen woonhuis vestigt zich de bankiersfamilie Laane. De 'Bank Laane' is dan te vinden aan de Markt. Willem Laane, zoon van een grossier in koloniale waren, richt daar in 1860 een

1860

Raadslid Piet Rampaart geflankeerd door wethouder M. Borghans en raadslid H. Notenboom bij de opening van het Fractiehuis, 5 februari 1993 (foto A.J.M. Mol, collectie West-Brabants Archief)

kassiersbedrijf op. De firma ontwikkelt zich voorspoedig en zijn twee zonen werken in het bedrijf. Rond de eeuwwisseling worden in Bergen op Zoom, Goes, Yerseke en Tholen bijkantoren opgericht. Van het nieuwe huis aan de Varkensmarkt kan Willem Laane echter niet lang genieten, hij overlijdt in 1900 op zijn buitenhuis Ruijtershove nabij Bergen op Zoon. Na zijn overlijden valt het huis in 1901 toe aan zijn zoon Ernst E.M.C. Laane, die 'het heerenhuis met tuin, koetshuis, stalling en erf' op 19 november van hetzelfde jaar voor 15.000 gulden verkoopt aan zijn moeder, Mathilda A.M. Vermeulen, weduwe W. Laane. Moeder bewoont nog enige tijd het huis waarna dochter Anna J.C.M. Laane het pand overneemt. Zij was op 10 februari 1904 gehuwd te Roosendaal met mr. Marinus P.J. van Gastel, advocaat en bankier. Hij is de eerste directeur van de Rotterdamse Bank te Roosendaal en overlijdt hier in 1933.

Fractiehuis aan de Bloemenmarkt 12, 1993 (foto J.A.J.C. Verpaalen, collectie West-Brabants Archief)

1900

1933

1931

1938

1900

1999

Inmiddels heeft het pand Bloemenmarkt 12 in 1931 al een andere bestemming gekregen. Op 31 mei van dat jaar wordt het door Mgr. P. Hopmans, bisschop van Breda, plechtig ingewijd. Het is een tehuis van de Eucharistische Kruistocht, een organisatie die zich toelegt op de zorg voor katholieke jonge vrouwen uit Roosendaal en omgeving. De aandacht van de medewerksters, de catechisten, gaat in het bijzonder uit naar de meisjes en jonge vrouwen die in de fabrieken werkten. Het koetshuis wordt bij die gelegenheid verbouwd tot lokaal voor het Jeugdwerk van de K.M.J. (Katholieke Meisjes Jongeren). Kort voor de oorlog, in 1938, verhuist deze instelling van maatschappelijk werk naar het pand Mariahove aan de Burgerhoutsestraat 12, de rond 1900 gebouwde villa van suikerfabrikant Van Gilse.

In hetzelfde jaar betreft notaris A.C. Nieboer het woonhuis aan de Bloemenmarkt. In het koetshuis richt hij zijn notariskantoor in. Ruim veertig jaar houdt het pand deze bestemming, ook onder zijn opvolger, E.A.M. de Lange. Naast dit koetshuis staat sinds 1900 de Vismarkt en ervoor stond lange tijd een brandweerloods. Aanvankelijk heet het straatje achter de Wasservasstraat, een verwijzing naar de zeventiende-eeuwse stichtster van het hofje Mariagaard. Sinds 1970 staat het bekend als Tongerloplein. In 1985 wordt na een verbouwing het koetshuis als horecagelegenheid in gebruik genomen. Restaurant De Moriaan kan in 1999 nog uitgebreid worden met de naastgelegen Vismarkt. Het gebouw aan de voorzijde van de Bloemenmarkt wordt in 1959 in gebruik genomen door de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor Zaaigoed en Pootgoed van Landbouwproducten.

Varkensmarkt gezien naar de Molenstraat, 1904 (Uitgave Nauta Velsen, collectie stichting De Ghulden Roos)

Gewesthuis en fractiehuis

De gemeente Roosendaal en Nispen verwerft in 1971 het eigendom om de dienst Stadsontwikkeling te kunnen huisvesten. In 1975 vertrok deze dienst naar een nieuw kantoorpand op de hoek van de Markt en de Dokter Braberstraat. Vervolgens wordt tot 1979, de ingebruikname van het Stadskantoor, op de begane grond en de eerste verdieping de secretarieafdeling personeelszaken en organisatie gevestigd. Op de tweede verdieping van het huis wordt vanaf 1 augustus 1975 inwoning verleend aan het secretariaat van het Streekgewest Westelijk Noord-Brabant.

1971

1979

1975

Dit streekgewest was als een vorm van verlengd lokaal bestuur enkele jaren eerder tot stand gekomen als samenwerking tussen achttien gemeenten in West-Brabant. Na het vertrek van de gemeentelijke afdeling wordt de Bloemenmarkt 12 grondig opgeknapt en verbouwd. Vervolgens kan het gehele pand in gebruik genomen worden door het Streekgewest onder de naam Gewesthuis. Commissaris van de Koningin in de provincie Noord-Brabant, mr. J.D. van der Harten, opent op 13 november 1979 deze huisvesting. Het streekgewest blijft daar gevestigd tot de verhuizing naar het nieuwe gebouw aan de Markt 33-37, in het voorjaar van 1992.

Na een korte verbouwing krijgt Bloemenmarkt 12 invulling als fractiehuis, een gebouw waar alle fracties die vertegenwoordigd zijn in de gemeenteraad een plaats vinden voor intern beraad en openbare vergaderingen.

Opening van het Fractiehuis, 5 februari 1993 (foto A.J.M. Mol, collectie West-Brabants Archief)

Achterzijde van Bloemenmarkt 12, 1965 (foto gemeente Roosendaal, collectie West-Brabants Archief)

Op vrijdag 5 februari 1993 wordt door burgemeester M. Marijnen officieel geopend als fractiehuis. De burgemeester zei bij die gelegenheid onder andere: "U, gemeenteraad van vandaag, schrijft de toekomst. En ik hoop, nee ik verwacht, dat de ingebruikname van dit fractiehuis een markeringspunt zal blijken te zijn in de geschiedenis die over ons geschreven zal worden. (...) Dit huis zal een basis kunnen gaan worden in tweërlei opzicht: een thuisbasis (...) maar vooral ook een uitvalbasis van waaruit de gemeenteraad actief contacten zoekt en onderhoudt met burgers, instellingen en organisaties. Bloemenmarkt 12, een monument. Uiterlijk onveranderd stijlvol, is innerlijk vernieuwd, versterkt en aangepast aan zijn nieuwe bestemming".

De toenmalige wethouder mevrouw M. Borghans reikte bij deze gelegenheid de eerste exemplaren uit van de publicatie "Rooms en rimpelloos", een studie over de Roosendaalse politiek en partijvorming.

Interieur van het Fractiehuis, 2005 (foto E.A. de Rooij, collectie West-Brabants Archief)

1993

Monument

1990

In het Monumenten Inventarisatierapport (MIP) uit 1990 wordt Bloemenmarkt 12 omschreven als een beeldbepalend pand met een eenvoudige maar harmonieuze architectuur. Het rijksmonumentenregister spreekt van een 'herenhuis met roodgeverfde lijstgevel, empire kroonlijst en handstenen ingangspartij'. Het pand is gebouwd in een neoclassicistische stijl in de tweede helft van de negentiende eeuw. Bouwhistorisch onderzoek heeft geen bouwmassa ouder dan 1750 aangewezen, maar in de afgelopen anderhalve eeuw is het pand herhaaldelijk verbouwd en uitgebreid.

1750

Interieur van het Fractiehuis, 2005 (foto E.A. de Rooij, collectie West-Brabants Archief)

Interieur van het Fractiehuis, 2005 (foto E.A. de Rooij, collectie West-Brabants Archief)

Colofon

Erfgoedcentrum Tongerlohuys, 2021.
Herziene uitgave van versie uit 2006,
Gemeentearchief Roosendaal

Samenstelling

Joss Hopstaken

Opmaak

Sterke Zaak

Copyright

2021. Alle rechten voorbehouden aan de uitgever (Erfgoedcentrum Tongerlohuys). Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt, in welke vorm en op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tongerlohuys

Het verhaal van Roosendaal

Tongerlohuys / Historisch Informatiepunt Roosendaal

Roosendaal